

BAŠTINA TEHNIČKE KULTURE NA ŠIREM PODRUČJU IVANIĆ GRADA POGLED IZ PERSPEKTIVE OČUVANJA I MOGUĆNOSTI AKTIVNE REINTEGRACIJE U RAZVOJNE PLANOVE JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE

VIDA PUST ŠKRGULJA

sl. 1. Pogled na mlin Hubenyjev mlin
Fotodokumentacija: Vida Pust Škrgulja,
rujan 2007.

sl. 2. Razvaljena ulazna vrata Hubenyjeva
mlina
Fotodokumentacija: Vida Pust Škrgulja,
rujan 2007.

TRADICIJA TEHNIČKE KULTURE NA ŠIREM PODRUČJU IVANIĆ GRADA

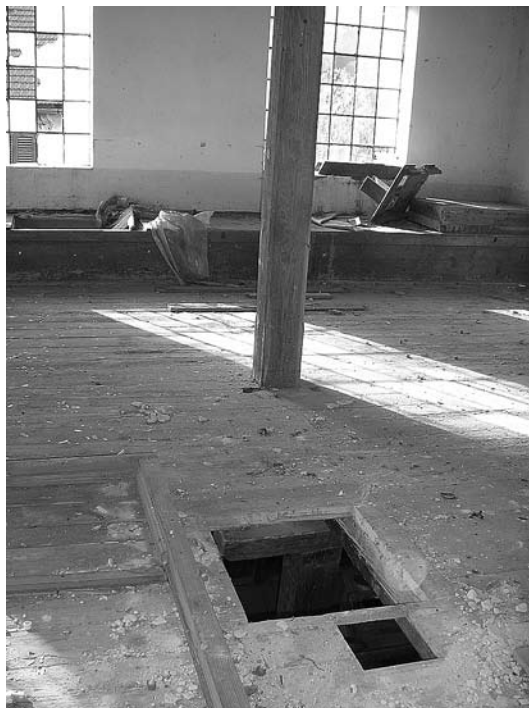
Uvod. Bogata nalazišta nafte i zemnog plina, otkrivena nakon Drugoga svjetskog rata na poljima i šumskim predjelima ruralnog zaleđa povijesnih naselja Križa, Kloštar Ivanića i Ivanić Grada bila su jedan od glavnih razloga korjenitih promjena gospodarske i socijalne strukture stanovništva na širem području spomenutih naselja, smještenih na brežuljkastim obroncima Moslavine i ravničarskim, plavnim područjima Posavine uz lijevu obalu Save, na ulazu u Lonjsko polje. Brojni naftovodi i plinovodi, povezani s ostalom infrastrukturom industrijske proizvodnje "crnoga zlata", iz temelja su promijenili i vizualne značajke pretežito ruralnih krajobrazza, protkanih vodotocima i obraslih pitomim šumama, ponajviše listopadnih vrsta drveća. Posebice je razdoblje velikog

razvoja naftne industrije u Hrvatskoj (šezdesete, sedamdesete i početak osamdesetih godina 20. stoljeća) donijelo velike promjene u život lokalnog stanovništva na širem području Ivanić Grada koji je, kao središte jedne od najbogatijih općina bivše SFRJ, bitno utjecao i na razvoj područja današnjih općina Križ i Kloštar Ivanić.

Industrijalizacija je pak donosila napredak i blagostanje, gradile su se nove škole i vrtići, trgovački centri, upravna središta i industrijska postrojenja, u polururalnim sredinama dizale su se prve stambene zgrade modernih vizura, no istodobno je, u želji za obećanim "boljim životom" velik dio stanovništva nekritički prihvaćao pojedine elemente novog načina života u sjeni robusnih metalnih konstrukcija naftnih polja koje su uvelike diktirale i brojne odrednice nove kulture stanovanja. Tako su mnogi doseljenici, došavši

sl. 3.-7. Ostaci opreme interijera u prizemlju, na katu i u potkrovlju Hubenyejeva mlina
Fotodokumentacija: Vida Pust Škrkulja, rujan 2007.

iz siromašnijih predjela bivše države na naftom bogate ravnice u okolici Ivanić Grada, brzo usvojili tradiciju iskorištenja metalnih cijevi (tzv. tubinga) za izgradnju stambenih i malih gospodarskih objekata u prigradskim i ruralnim predjelima. Tradicijski oblici dekorativnih drvenih trjemova na ulazima u također drvene obiteljske kuće seoskih imanja, drvena pročelja staja i sjenika, tipični oblici kukurušnjaka, pušnica i krušnih peći prečesto su uzimali pred navalom "novokomponiranih" oblika, stvorenih stihijski, u "sam-svoj-majstor-

skim" nadahnućima popodnevnih seljaka i naftaških vikendaša...

Gledajući očima muzeologa, razdoblje političke i gospodarske krize koja se zaoštravala tijekom osamdesetih godina 20. stoljeća i napokon završila Domovinskim ratom i raspadom SFRJ, obilježili su također razmjerno nepovoljni ili nejasno određeni stavovi u odnosu prema kulturnoj baštini u cijelosti, a posebice prema materijalnoj ostavštini tehničke kulture.

¹ Otok Ivanić - tradicionalni naziv za područje današnjega Ivanić Grada te općina Kloštar Ivanić i Križ, koje se uglavnom rasprostire između rijeka Česme, Lonje i Glogovnice.

² Od novijih publikacija npr. Mirela Slukan Altić, *Razvoj i izgradnja Ivanića od 16. do početka 20. stoljeća* - kartografska svjedočanstva (autorski CD, 2007.).

³ *Ivanić Grad* - spomenica iz 1931., izdana u povodu otkrića spomen ploče Đ. S. Deželiću u Ivanić Gradu, reprint - izdanje iz 1993., str. 90. (u daljnjem tekstu: Spomenica iz 1931.).

No priča o tehničkoj kulturi na širem području Ivanić Grada počinje mnogo ranije jer sama povijest kraja i naselja kronološki opipljivo dodiruje najmanje razdoblje kasnoga srednjeg vijeka. Budući da su autoričina istraživanja kulturne baštine ivaničkoga kraja vezana za nastojanja da se u tom gradu osnuje zavičajni odnosno gradski muzej suvremenog tipa, ovim ćemo tekstom pokušati okvirno definirati obilježja i prostorno-vremenski obuhvat dijela materijalne ostavštine tehničke kulture na području koje bi pokrивao novi muzej.

Tehnička baština Otoka Ivanića¹ – osnovne odrednice kategorija u kronološkom slijedu

Malo je dokumenata, obrađenih i objavljenih², kao i neobjavljenih, a možda i nepoznatih ili neotkrivenih, u kojima bismo mogli prepoznati jasnu sliku života i materijalne kulture ivaničkoga kraja iz razdoblja izgradnje renesansne tvrđe na mjestu današnjega gradskog perivoja, čiji su posljednji tragovi nestali u prvoj polovici 19. stoljeća.³ Stoga ćemo se u sljedećem pokušaju okvirne kategorizacije materijalnih ostataka tehničke baštine osvrnuti

sl. 8.-12. Ostaci opreme interijera u prizemlju, na katu i u potkrovlju Hubenyyeva mlina
Fotodokumentacija: Vida Pust Škrkulja, rujan 2007.

samo na glavna područja koja možemo prepoznati u oblicima očuvanih ostataka predmeta tehničke odnosno industrijske baštine 19. i 20. stoljeća.

Predmete koji pripadaju tradiciji tehničke kulture možemo okvirno razvrstati u nekoliko osnovnih kategorija koje pokrivaju različita područja čovjekova života, od života u obitelji, preko gospodarskih i drugih društvenih odnosa kako su se oblikovali u danim povijesnim okvirima vremena i u njemu otvorenih mogućnosti. Kad govorimo o predmetima materijalne tehničke kulture, u tim kategorijama nalazimo jednostavna, mehanička oruđa i alate, kao i različite sprave, radne strojeve i složenije uređaje, ali, naravno, i procese u kojima su se ti predmeti rabili. Pojmom tehničke baštine možemo, dakle, obuhvatiti predmete vrlo različitih namjena, izrade i oblika, a neka od osnovnih područja primjene tih predmeta jesu:

- kućanstvo – od pribora za jelo i kuhanje do raznih kućanskih aparata,
- obrt – od izrade rukotvorina do strojne izrade uporabnih predmeta,
- poljodjelstvo – od osnovnih oruđa do složene poljoprivredne mehanizacije,
- industrija – od prvih elektrana, mlinova i ciglana do najsloženijih industrijskih postrojenja,
- uslužne djelatnosti – razne vrste održavanja optimalnog stanja čovjeka, prirode i uporabnih predmeta u službi čovjeka (prema tome, u tu se kategoriju mogu svrstati i medicinska i automehaničarska i vrtlarska i vatrogasna oprema!),

- promet – sve vrste i oblici vozila i njihova oprema,
- komunikacije – od upotrebe osnovnih likovnih simbola (govora boja i oblika) u svakodnevnom ophođenju do raznih oblika audio-vizualne komunikacije u skladu sa stupnjem razvoja civilizacijskoga i kulturnog miljea.

S pozicije osnivanja muzeja Ivanić Grada kao središta sustavne skrbi za očuvanje kulturne baštine, polazimo od osnovne koncepcije muzeja koji povezuje različite prostore namijenjene raznolikim oblicima komunikacije s predmetima materijalne kulture i postupcima vezanim za nematerijalnu kulturu prošlosti i sadašnjosti, različite oblike prostora i artefakata te različite vlasnike i korisnike prostora i muzealija. Tako se predviđa predstavljanje predmeta za *kućanstvo* i *obrt*, *poljodjelstvo*, pa i *dio uslužnih djelatnosti* u sklopu ambijentalnih inscenacija u smislu rekonstrukcije povijesnih ambijentata u muzejskom prostoru, ali i korištenje autentičnim postojećim, još očuvanim povijesnim ambijentima *in situ*. Predstavljanje muzealija s područja *prometa* vezano je za zaokruženo predstavljanje povijesnog razvoja prometa u mikroregiji Ivanić Grada. Pri tome možemo upozoriti i na potrebu fleksibilnog pristupa kategorizaciji baštine radi ostvarivanja optimalnih uvjeta za kvalitetnu muzejsku prezentaciju baštine. Kao primjer možemo navesti *biciklizam*, koji pripada području tehničke baštine u smislu povijesnog razvoja prometa, ali se, čak s mnogo jačom "pričom" u smislu potencijalne kvalitetne muzejske prezentacije,⁴ pridružuje cjelovitoj prezentaciji tradicije športa na širem području grada.

⁴ U sklopu tradicije održavanja Memorijala Stjepana Grgca, godišnje se biciklističke utrke održavaju u spomen na vrsnoga hrvatskog biciklista iz razdoblja prije Drugoga svjetskog rata, koji je zaslužan za popularnost biciklizma u Ivanić Gradu.

sl. 13. – 17. Ciglana Bunjani:
eksterijer ciglane, tuneli u prizemlju
Fotodokumentacija: Vida Pust Škrgulja,
proljeće 2004.

Stoga će se, u kontekstu ovog osvrtu na problematiku očuvanja tehničke baštine ivanićgradskog područja, više pozornosti pridati područjima *industrije* i *komunikacija*, a od uslužnih djelatnosti, zbog specifičnosti uvjeta povijesne predispozicije, i području *vatrogastva*.

OČUVANOST KULTURNIH DOBARA TEHNIČKE BAŠTINE IVANIČKOGA KRAJA

A) Područje industrije

Na području industrijske baštine zadržat ćemo se samo na tri tematska sklopa moguće buduće povijesne i muzeološke obrade jer ih još uvijek možemo rekonstruirati u cjelovitom prikazu pojedinih djelatnosti stanovništva u slijedu razvoja povijesnih okolnosti i konkretnih zbivanja na lokalnoj razini. To su:

- mlinovi,
- ciglane,
- proizvodnja nafte i plina.

Mlinovi

Na širem području tzv. Otoka Ivanića, dakle na pretežito ruralnom području današnjih općina Kloštar Ivanić, Križ i gradske općine Ivanić Grad, zbog velikog udjela poljoprivrednih površina pokrivenim žitaricama, mlinovi su od davnine bili važna karika u lancu sustavnog zadovoljavanja nasušnih potreba lokalnog stanovništva, a bili su i svojevrsno mjesto okupljanja mještana te pratitelj životnog standarda stanovništva. Stoga ne iznenađuje da su mlinovi ucrtani i na planu Ivanić Grada iz 1768. godine, koji se čuva u Ratnom arhivu u Beču. No od nekada postojećih *vodenica* većina se nije očuvala, dok je manji dio očuvan u sklopu pojedinih obiteljskih gospodarstava, danas više kao nostalgичno sjećanje na prošlost nego kao gospodarski objekt u funkciji. Eventualni podaci o sustavnom istraživanju povijesti mlinova na tom području (ako postoje) autorici teksta do sada nisu bili dostupni.

U sklopu istraživanja za potrebe budućeg muzeja, ovdje navodimo prije svega dva mlina u privatnom vlasništvu, različitog stupnja očuvanosti, koji otvaraju mogućnosti za dva različita načina muzealizacije i ponovne integracije tehničke baštine u različite oblike suvremene komunikacije.

Prvi je *parni mlin*, onaj u naselju *Ivaničko Graberje* nedaleko od Ivanić Grada, izrađen početkom 20. stoljeća, i do sada je relativno dobro očuvan. O daljnjem očuvanju i eventualnoj obnovi toga mlina održane su u 2006. i preliminarnе konzultacije sa stručnjacima iz Tehničkog muzeja u Zagrebu. Samo postrojenje mlina tada je bilo mnogo bolje očuvano od građevine u kojoj se nalazilo. U rujnu 2007. strojni je dio mlina zatečen na vlasnikovu imanju, na otvorenom prostoru, bez ikakve zaštite. Premda nedostaju najnoviji podaci o budućoj namjeni mlina, opsežni radovi na toj lokaciji govore u prilog tome da se vlasnik doista trudi očuvati stari mlin i integrirati ga u cjelovito arhitektonsko rješenje imanja.

Drugi objekt, lokalnim starosjediocima poznat kao *Hubenyjev mlin*, nalazi se u *središtu* Ivanić Grada, na potezu Savske ceste i Pilanskog puta. Riječ je o izrazito velikom objektu (prostranoj dvokatnici s tri ulaza), nedaleko od ulaza u najstariju povijesnu jezgru grada. Datira iz prve polovice 20. stoljeća, a unutarnja je oprema još uvijek djelomično očuvana. Nažalost, zbog neriješenih vlasničkih odnosa i nejasnih planova o budućoj namjeni, građevina već godinama stoji neiskorištena, razbijena je većina prozora i vrata, a oprema koje se dobro sjećaju mnogi građani današnje srednje generacije dijelom je sačuvana, dijelom je nestala iz nekadašnjih prostorija (ne zna se je li sačuvana ili ne), a zbog vandalskog uništavanja građevine u novije vrijeme postoji velika opasnost da će se zgrada i vrijedna unutarnja oprema dalje uništavati. Obilaskom prostorija u kolovozu 2007. (ulazak je moguć bez teškoća jer su ulazna vrata između svibnja i kolovoza 2007. razvaljena) utvrđena je djelomična ušćuvanost metalnih mehaničkih sklopova velikoga parnog mlina, dok su drveni dijelovi, posebice dva valjka s nastavcima za dovod žita u mlin, drvene zidne obloge te dio spremišta i sustava za transport proizvoda još uvijek u začuđujuće dobrom stanju. Gornji su katovi prazni, a sitni je inventar nestao. Nažalost, objekt u takvom stanju ne može dugo izdržati bez većih oštećenja ili potpune devastacije (mjesto je zaklonjeno pogledu s glavne ceste, a nalazi se u blizini ugostiteljskih objekata koji rade do kasno u noć...). Vrijeme je, dakle, za žurno spašavanje objekta, pogotovo kad se

među budućim planovima razvoja spominje i njegovo rušenje...

Kako se, osim spomenutih, na području Otoka Ivanića nalaze još mnogi spomena vrijedni objekti, neka osnovna istraživanja pokušat ćemo provesti i u sklopu programskih aktivnosti udruge građana *Prijatelji baštine – Amici hereditatis*⁵ iz Ivanić Grada, koja djeluje pod okriljem Srednje škole "Ivan Švear" u Ivanić Gradu.

Ciglane

Geološke predispozicije šireg područja Ivanić Grada omogućuju iskop ilovače primjerene za daljnju preradu u opeke (cigle). Kako se i tradicijsko graditeljstvo ovoga kraja ponajprije temelji na drvenoj građi koja se često kombinira s opekom, ne iznenađuje postojanje manjih pogona za izradu opeke u većim središtima ili u njihovoj neposrednoj blizini. Naime, ostaci takvih ciglana u kojima je, pretežito u prvoj polovici 20. stoljeća, velik dio

⁵ Nakon uvida u stanje objekta u rujnu 2007., u ime udruge Prijatelji baštine na jedna je razvaljena vrata stavljen lokot i upozorenje da je objekt kulturno dobro i da ga valja očuvati (slika 046(i)).

stanovništva, među njima i brojne žene, nalazio dodatni izvor prihoda, nalaze se u Kloštar Ivaniću, Ivanić Gradu i u selu Bunjanima nedaleko od Križa.

Među njima je najslabije očuvana nekadašnja ciglana u Ivanić Gradu, od koje praktički nije ostalo ništa. Ta, tzv. *prva ivanička parna ciglana i tvornica crijeva* vlasnika Josipa Sattlera, utemeljena 1900. godine⁶, danas je praktički nestala bez traga. Građevina je srušena već nekoliko godina nakon Drugoga svjetskog rata, a dio strojeva još je dugo stajao nezaštićen na zemljištu koje je vrlo često mijenjalo vlasnike i sadržaje te je danas u stanju postupne degradacije zbog neodržavanja. Dulje se održala ciglana u Kloštar Ivaniću, čiji dimnjak još uvijek stoji, dok je ostatak građevina već godinama porušen.

Zanimljivo je da se do danas relativno dobro sačuvala ciglana u Bunjanima, koju je, unatoč oštećenjima, još uvijek moguće rekonstruirati praktički u svim njezinim gabaritima. S vremenom se, zbog zapuštenosti i neodržavanja, urušio velik dio krovništva i uništena je većina stolarije, no još uvijek postoji peć s dimnjacima i velik dio radnih prostorija, uključivši vrlo zanimljivu masivnu strukturu od opeke s polukružnim tunelima koja vapi za obnovom i revitalizacijom. U sklopu udruge *Prijatelji baštine* već se nekoliko godina nastojimo povezati s aktualnim vlasnikom (koji ne živi u Hrvatskoj) radi mogućeg usklađivanja stajališta o daljnjoj sudbini građevine.

Proizvodnja nafte i plina

Šire područje Ivanić Grada protkano je crpilištima, različitim postrojenjima i cjevovodima, namijenjenim iskorištavanju bogatih nalazišta nafte i zemnog plina, otkrivenima neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. Nije čudno da je u razdoblju izrazite ekspanzije naftne industrije u bivšoj SFRJ, pogotovo od sredine šezdesetih do sredine osamdesetih godina 20. stoljeća, nafta postala glavno obilježje i jedan od glavnih pokretača gotovo svih društvenih zbivanja u Ivanić Gradu i njegovoj široj okolici. U to je vrijeme, usporedno s izgradnjom i otvaranjem športsko-rekreacijskih terena i javnog kupališta na rubu šume Marče pokraj Ivaničkoga Graberja, na lokaciji zvanoj Petica (ime je zapravo stvoreno prema broju naftnog crpilišta!), izrasla ideja da se u blizini kupališta, u šumi, izloži dio strojeva i druge mehanizacije kao svojevrсни ambijentalni muzejski postav kojim bi se upozorilo na specifičnosti proizvodnje nafte i plina. Nažalost, ideja nije bila razrađena u svim segmentima te se s vremenom, nakon zatvaranja kupališta i taj "park tehničke kulture" jednostavno ugasio, a izloženi su strojevi nestali bez ikakve valjane evidencije. Na mogućnost obnove tog otprije započetog "parka industrijske baštine" upozoreno je i u sklopu istraživanja provedenog u sklopu pripreme konzervatorske podloge za prostorni plan uređenja Ivanić Grada⁷, no stvarno stanje na terenu često demantira još ne baš davno zapisane konstatacije.

Činjenica da je industrijska baština na području proizvodnje nafte i plina jedna od tipičnih i vrlo prepoznatljivih konstanti života ovoga kraja od sredine 20. stoljeća nadalje nedvojbeno govori u prilog ideji da se upravo toj baštini pridaje posebna pozornost. Stoga bi bilo primjereno da se u suradnji s tvrtkama koje su najangažiranije na području naftne industrije te proizvodnje i distribucije plina, u širem obuhvatu budućeg muzeja pripremi osnovna zbirka predmeta i dokumentacije, da se sustavno očuva i zaštiti dio povijesnih postrojenja te da se, uz suvremen način prezentacije, iscrpno predstavi kao edukativni podsjetnik na to važno i utjecajno razdoblje života lokalne društvene zajednice. Nažalost, u procesima redovitog održavanja postrojenja, svijest o važnosti očuvanja sjećanja na prve početke eksploatacije rudnih bogatstava u ivaničkom kraju često se zanemaruje. O tome da važnost očuvanja najstarijih spomenika tehničke kulture još nije doprla do svijesti većine stanovnika govori i činjenica da je, uz nesmotreni nestanak već spomenutoga "naftno-tehnološkog parka u prirodi" krajem 20. stoljeća, čak u vrijeme nakon 2004. (vrijeme kad je u Ivanić Gradu osnovana prva udruga organiziranih Prijatelja baštine) na Peticu nekritički srušen najstariji, drveni toranj prve naftne bušotine u Šumećanima. Kad bismo se upitali zašto, vjerojatno bismo morali zaključiti kako se, zbog nesmanjene aktualnosti eksploatacije nafte i plina, najčešće potpuno zanemaruje povijesno-edukativni aspekt takvih oblika materijalne baštine.

B) Područje telekomunikacije

Na području komunikacija vrijedilo bi povijesno i muzeološki obraditi najmanje ova područja:

- poštu,
- telefon,
- radio (tradiciju radioamaterizma, povijest radiopostaje Ivanić Grad),
- računala i različite oblike elektroničke telekomunikacije.

Budući da je riječ o tematski međusobno povezanim područjima, jedan od sklopova budućeg muzeja mogao bi na zanimljiv način prikazati povijest razvoja telekomunikacija unutar lokalne zajednice. U prilog tome govore podaci da je Ivanić Grad već 1913. godine, izgradnjom "kalorične centrale"⁸, dobio električnu gradsku rasvjetu, da su se u gradu razmjerno rano pojavili prvi telefoni te da tradicija radioamaterizma u Ivaniću, koja ima korijene u doba prije Drugoga svjetskog rata, u sklopu djelovanja raznih društvenih organizacija namijenjenih razvoju tehničke kulture, traje i danas. Važnu ulogu u širenju informacija radijskim valovima ima i Obiteljski radio Ivanić Grad, dok se u novije vrijeme, kao i drugdje u zemlji i svijetu, osobito širi područje audiovizualnih elektroničkih komunikacija i računalne tehnologije.

Govoreći o povijesti razvoja elektronike u Ivanić Gradu, teško bismo mogli preskočiti utjecaj organiziranog

⁶ Podatak iz Spomenice iz 1931.

⁷ Konzervatorska podloga za prostorni plan uređenja grada Ivanić Grada u izdanju Odjela za prostorno-planske mjere zaštite Uprave za zaštitu kulturne baštine pri Ministarstvu kulture RH, Zagreb, 2002., str. 42.

⁸ Spomenica iz 1931., str. 122.

sl. 18. Vatrogasni dom Ivanić Grad sa zaštićenim drvenim tornjem
Fotodokumentacija: Vida Pust Škrkulja, rujan 2007.

poticanja razvoja tehničke kulture mladih na oblikovanje svijesti o novim tehnologijama, više godina rada kvalitetnoga informatičko-matematičkog usmjerenja u sklopu Srednjoškolskog centra Ivanić Grad u 1970-im i 1980-im godinama, ali i osnivanje posebnog pogona elektroničke industrije (IVEL) u Ivanić Gradu krajem 1970-ih godina, što je bila dogradnja i proširenje već postojećih programa kemijske tehnologije u sklopu tvornice Ivasim. Nažalost, zbog objektivnih okolnosti i nemogućnosti dugoročnijeg planiranja daljnjeg razvoja, sektor elektronike tvornice Ivasim ugasio se u razdoblju krize prije početka Domovinskog rata. No kako je riječ o mnogim pionirskim pothvatima u razvoju hrvatske elektroničke industrije, bilo bi šteta da se sjećanje na taj nedovoljno shvaćen i ne u cijelosti ostvaren projekt u budućnosti potpuno izgubi.

C) Područje vatrogastva

Činjenica da Ivanić Grad, Kloštar Ivanić, Križ i mnoga okolna sela već stotinjak godina, uz povremene prekide, uspješno njeguju tradiciju vatrogastva nije rezultat slučajnosti. Naime, djelovanje dobrovoljnih vatrogasnih društava na području cijele Hrvatske u samim je korijenima vezano za povijest Ivanić Grada, u kojemu je godine 1838. rođen Đuro Stjepan Deželić, otac hrvatskog vatrogastva.⁹ Kao gradski senator u Zagrebu, Deželić je, zajedno s tadašnjim zagrebačkim gradonačelnikom Pavlom Hatzom, godine 1868. osnovao Dobrovoljno vatrogasno društvo u Zagrebu i bio njegov prvi tajnik. O tome je napisao i 1870.

izdao spis *Postanak vatrogasnog društva*, a društvo je podupirao još idućih 30 godina. Osim organizacijskoga i dobrotvornog djelovanja, Deželić je pripremio i prvi, na hrvatskom jeziku napisani priručnik za obuku vatrogasaca (*Obučevnik za dobrovoljne vatrogasce*).

Kako u samom Ivanić Gradu još uvijek postoji i stari, drveni vatrogasni toranj koji se odnedavno ubraja među zaštićena kulturna dobra grada, u širem se obuhvatu budućeg muzeja predviđa i dostojan prikaz povijesti vatrogastva na širem gradskom području, s posebnim naglaskom na povijesnoj ulozi velikog sugrađanina Đure Stjepana Deželića, čiji je rad uvelike prešao uske granice rodnoga gradića.

MOGUĆNOSTI AKTIVNE REINTEGRACIJE TEHNIČKE BAŠTINE U PLANOVE RAZVOJA JLS-a

Razmišljanje razvijenijih zemalja svijeta o uključivanju tehničke, pa i industrijske baštine u kategorizirana kulturna dobra koja na specifičan način svjedoče o kulturno-povijesnom i gospodarsko-političnom razvoju nekoga zemljopisnog prostora u vremenskom slijedu pomalo se širi i u Hrvatskoj. No stvarno prihvaćanje i pokušaji realizacije takvih zamisli još su rijetkost. Ljudi okrenuti prije svega rješavanju problematike svakodnevnoga, a kamoli dugoročnijega, barem donekle pristojnog preživljavanja, u materijalnim ostacima zastarjelih proizvodnih tehnologija najčešće vide sjećanja na neka druga, za jedne bolja, za druge lošija vremena, a u najboljem slučaju u njima prepoznaju mogući izvor

NASTAVAK NA STR. 71.

⁹ Spomenica iz 1931., str. 112.

<p>MLINovi</p> <p>Parni mlin u Graberju</p> <p>Hubenyjev mlin u Ivanić Gradu</p> <p>Ostali mlinovi na području grada</p>	<p>PRIJEDLOG</p> <p>Obnova i revitalizacija in situ, uz mogućnost ponovnog korištenja u sklopu šire turističke ponude kraja, u povezanosti s programima novog muzeja; obnova i revitalizacija u suglasnosti s konzervatorskom službom.</p> <p>Predlaže se preuređenje građevine u lokalni Centar za kulturu mladih; u procesu obnove te uklapanja dijela prvobitne opreme i strojeva u novu arhitektonsku zasnovu prostora potrebno je konzultirati nadležnu konzervatorsku službu; osnovna namjena prostora bila bi sljedeća.</p> <p><i>Prizemlje:</i> novo arhitektonsko rješenje interijera za novu namjenu objekta, uz maksimalno očuvanje i reintegraciju stare opreme industrijskog postrojenja (što ujedno podrazumijeva iskorištenje estetskih aspekata drvenog inventara – strojeva, transportnih traka, spremišta i zidnih oboga u konačnom rješenju nove namjene prostora).</p> <p><i>Katovi:</i> sanacija objekta te prilagodba novoj namjeni – izgradnji multimedijских prostora za potrebe Centra za kulturu mladih (mogućnost organizacije koncerata, izložaba, radionica, raznih kulturnih događanja, itd.); mogućnost djelomičnog iskorištenja prostora kao radnog studija za mlade autore s područja likovne, glazbene i kazališno-scenske te fotografsko-filmske umjetnosti.</p> <p>Provesti preliminarna istraživanja i za svaki pojedinačni slučaj, u suglasnosti s vlasnicima i u sklopu cjelovitog rješenja, odlučiti kako postupati dalje.</p>
<p>CIGLANE</p> <p>Ivanić Grad i Kloštar Ivanić Bunjani</p>	<p>PRIJEDLOG</p> <p>Ostatke ciglana skladno uklopiti u prostorno rješenje estetskoga i svrsishodnog uređenja krajobraza.</p> <p>Predlaže se obnova uz mogućnost djelomične rekonstrukcije procesa obrade gline radi prezentacije i specifične turističke promocije kraja. Zbog izrazito privlačnog okoliša i dobre dostupnosti objekta, smještenoga uz cestu Ivanić Grad – Križ, velike su mogućnosti uređenja građevine s ovim (potencijalnim) programima:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▫ turističko-informacijski centar, ▫ muzejska prezentacija povijesti ciglane, ▫ muzejska prezentacija moslavačkog lončarstva, ▫ lončarska radionica, ▫ radionica umjetničke keramike, ▫ smještaj za manje skupine ljudi, npr. za sudionike likovnih kolonija (prije svega, za radionice lončarstva i keramike) i za potrebe organiziranja različitih edukativnih sadržaja, ▫ uređenje okoliša s rekreativno-ugostiteljskim sadržajima. <p>*Prije početka obnove potrebno je riješiti pitanja vlasništva objekta i sponzoriranja programa, dok je za sve intervencije na objektu nužna prethodna suglasnost konzervatora i kvalitetno arhitektonsko rješenje projekta.</p>
<p>NAFTNA POSTROJENJA</p>	<p>PRIJEDLOG</p> <p>a) Oblikovanje kvalitetnoga muzejskog postava zanimljivom i suvremenom prezentacijom povijesti iskorištavanja nafte i zemnog plina na širem području Ivanića, te uz dobru organizaciju kvalitetnih edukativnih sadržaja (radionica, terenskih vježbi i ekskurzija na mjesta bušotina i druga postrojenja, mogućnost informativnog sudjelovanje u nekim segmentima radnog procesa itd.).</p> <p>b) Razni oblici turističke ponude, uz mogućnost najviše jednodnevnog razgledavanja naftnih postrojenja in situ, uz edukativne, radne, ugostiteljske i rekreacijske sadržaje.</p> <p>c) Mogućnost ponovnog osnivanja tehničkog muzeja u prirodi, na posebno izabranoj lokaciji, u suglasnosti s muzejskom službom.</p> <p>Važno: sve bi programe valjalo pripremiti i provesti suradnjom predstavnika naftne industrije, konzervatora, muzealaca i lokalnih vlasti te uz prethodnu analizu osnovnog programa koju bi proveli predstavnici gospodarstva i turizma.</p>
<p>TELEKOMUNIKACIJE</p>	<p>PRIJEDLOG</p> <p>Dati pregled razvoja telekomunikacija na području JLS-a i uključiti ga u programe redovitih muzejskih postava na primjerenim lokacijama i predstaviti ih na suvremen način, uz što više mogućnosti demonstracija rada na starim uređajima; u programe uključiti što više edukativnih sadržaja i zanimljivih programa za mlade posjetitelje.</p>
<p>VATROGASTVO</p>	<p>PRIJEDLOG</p> <p>Suradnjom lokalnih vatrogasnih društava, gradske uprave i muzeja pripremiti stalni postav povijesti vatrogastva na širem području Ivanić Grada, dostojan sjećanja na velikog začetnika i predvodnika hrvatskih vatrogasaca, sugradana Đure Stjepana Deželića.</p>

sirovina za razne popravke ili sitnu zaradu od prodaje otpadnog materijala... Za priču o baštini potrebna je svijest, a ona se u uvjetima relativne oskudice teško razvija.

Bez obzira na to, i u Hrvatskoj niču objekti kojima se uspješno povezuje povijesna tradicija, ljepota prirode i odgovarajuća prezentacija obnovljenih objekata tehničke baštine (jedan od novijih primjera takve simbioze svakako je vrlo lijepo obnovljena stara elektrana u Ozlju).

Ideja osnivanja muzeja u Ivanić Gradu, odnosno suvremene mreže manjih lokalnih muzejskih jedinica kojom bi se sustavno pokrivala baština cjelokupnog područja tzv. Otoka Ivanića, dakle, područje Ivanić Grada, Kloštar Ivanića i Križa, svojim konceptom¹⁰ obuhvaća i mogućnost očuvanja i reintegracije objekata tehničke kulture u suvremeni život današnjih stanovnika. To vrijedi i za područja koja se spominju u ovom razmišljanju. Vratimo se stoga već spomenutim područjima tehničke baštine na lokalnoj razini i povežimo ih s prijedlozima njihove potencijalne, potpune ili djelomične muzealizacije.

Ovo kratko razmišljanje o budućnosti kulturnih dobara tehničke baštine Ivanić Grada i njegova zaleđa napisano je bez navođenja ikakvih konkretnih dokumenata o osnivanju muzeja i pisanih dokaza o stvarnoj spremnosti lokalne samouprave da se brine o kulturno-povijesnoj baštini na svom području, da je usustavi te podigne na višu stručnu i organizacijsku razinu.

Autoričina višegodišnja nastojanja da se u Ivanić Gradu osnuje suvremeni gradski muzej kao središnja točka fleksibilnog programa cjelovite, sustavne brige o baštini šireg zavičaja rezultirala su osnivanjem udruge građana koja pod nazivom *Prijatelji baštine – Amici hereditatis* djeluje u Ivanić Gradu već treću godinu, povezujući djelovanje inicijativa civilnog društva s radom lokalnih obrazovnih ustanova. Odziv stanovništva vrlo je velik. No za realizaciju svakoga ozbiljnog projekta potrebno je više od dobre volje i moralne potpore građana, koliko god njihove ideje i namjere bile dobre.

Primljeno: kolovoz 2007.

**THE HERITAGE OF INDUSTRIAL AND ENGINEERING CULTURE IN THE GENERAL AREA OF IVANIĆ GRAD
PERSPECTIVES FOR PRESERVATION AND ACTIVE REINTEGRATION INTO THE DEVELOPMENTAL PLANS OF UNITS OF LOCAL GOVERNMENT**

A view from the perspective of the preservation and possibility of the active reintegration into the development plans of units of local self government.

Rich deposits of oil and natural gas discovered after World War II in the fields and forests of the rural hinterland of the historical settlements of Križ, Kloštar Ivanić and Ivanić Grad were one of the main reasons for the thoroughgoing changes in the economic and social structure of the population in the general area of these settlements located on the hilly slopes of Moslavina and the flat floodplain of Posavina, the Sava valley, along the left bank of the Sava River, at the way in to Lonsjko Polje. The numerous gas and oil pipelines, related to the other infrastructure of the industrial production of black gold, changed from the very foundations the visual features of the mainly rural landscapes, crisscrossed with streams and overgrown with gentle forests, mainly of deciduous trees. The period of the big development of the oil industry in Croatia (the 1960s to the early 1980s) brought vast changes to the life of the local population in the general Ivanić Grad area, which, as centre of what was one of the richest communes in the former Yugoslavia had an essential impact on the development of today's municipalities of Križ and Kloštar Ivanić.

Looking through the eyes of a museumist, the period of political and economic crisis that was exacerbated in the 1980s and ultimately ended with the Homeland War and the collapse of the former FSRY, was also characterised by relatively unfavourable or unclearly defined views concerning the cultural heritage as a whole, particularly concerning the material remains of industrial culture. For this reason it is important to preserve and to present to people in a familiar manner the most important material evidence and documents that can perhaps help us to see the development of industry in local outlines in a new and perhaps more appropriate manner.

In essence, the article draws on the author's concept for the foundation of a museum in Ivanić Grad to be a central and very flexible institution to take upon itself concern for all aspects of the cultural heritage in the local community.

¹⁰ Pust Škrkulja, U traženju fragmenata budućeg muzeja, Zbornik Moslavine, br. VII-VIII, 2004./2005., str. 158-172., Muzej Moslavine Kutina.